

Spis treści

Wstęp	9
I. Polska i Jugosławia w powojennej Europie	13
Jacek Tebinka, <i>Polska i Jugosławia w polityce brytyjskiej 1945–1980</i>	15
Milan Gulić, <i>Dunaj – „Mur Berliński” Wschodu podczas konfliktu Jugosławii z krajami Kominformu</i>	28
Michał Zacharias, <i>Stanowisko Milovana Djilasa wobec wydarzeń w Polsce i na Węgrzech w 1956 roku</i>	47
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Stosunki jugosłowiańsko-rumuńskie w świetle wydarzeń na Węgrzech 1956 roku</i>	54
Dragan Bogetić, <i>Jugosławia i wydarzenia w 1968 roku w Czechosłowacji. Balansowanie między Wschodem a Zachodem</i>	66
Aleksandar Životić, <i>Sowietyzacja czy nie? Doświadczenia jugosłowiańskie (1945–1948)</i>	79
Srđan Cvetković, <i>Represje reżimu komunistycznego w Serbii i Jugosławii w latach 1944–1953. Ze spojrzeniem na doświadczenia Europy Wschodniej i Polski</i>	91
II. Relacje polsko-jugosłowiańskie – determinanty polityczne.	111
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Stosunki polsko-jugosłowiańskie w świetle układów sojuszniczych i wzajemnych spotkań dyplomatycznych w latach 1946–1975</i>	113
Paweł Wawryszuk, <i>Rok 1956 w stosunkach polsko-jugosłowiańskich</i>	126
Robert Skobelski, <i>Stosunki polsko-jugosłowiańskie w okresie władzy Władysława Gomułki (1956–1970)</i>	144

6 Spis treści

Mateusz Sokulski, <i>Władze jugosłowiańskie wobec kryzysów społeczno-politycznych w Polsce: Grudnia 1970 roku i Czerwca 1976 roku</i>	161
Nebojša Stambolija, <i>Stosunek jugosłowiańskiej władzy i opinii publicznej do stanu wojennego w Polsce 1981–1983</i>	176
Bojan B. Dimitrijević, <i>Jugosłowiańsko-polska współpraca wojskowo-technologiczna (1918–1991)</i>	186
Tadeusz Wolsza, <i>Proces generała Dragoljuba Mihailovicia w świetle polskiej publicystyki emigracyjnej</i>	195
Momčilo Pavlović, <i>Wymiana brygad młodzieżowych Polski i Jugosławii 1946–1947</i>	203
Andrzej Zaćmiński, <i>Od przyjaźni do wrogości – wizerunek Jugosławii w propagandzie Polskiej Partii Robotniczej / Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1947–1949)</i>	212
III. Kultura, sztuka i nauka w relacjach polsko-jugosłowiańskich	235
Slobodan Selinić, <i>Od miłości i współpracy do odrzucenia i niechęci. Jugosłowiańsko-polska współpraca kulturalna 1945–1949</i>	237
Zdzisław Biegański, <i>Kino puli specjalnej. Filmy jugosłowiańskie na ekranach kin Polski Ludowej</i>	249
Piotr Zwierzchowski, <i>Recepcja kina jugosłowiańskiego w polskim piśmiennictwie filmowym</i>	272
Patrycjusz Pająk, <i>Andrzej Wajda a kino serbskie</i>	283
Magda Bogusławska, <i>Teatr jako przestrzeń praktykowania humanistyki (Jerzy Grotowski i Teatr Laboratorium na Belgradzkim Międzynarodowym Festiwalu Teatralnym)</i>	293
Dragomir Bondžić, <i>Współpraca między jugosłowiańskimi i polskimi uniwersytetami 1945–1960</i>	307
Nataša Milićević, <i>Historiografia o stosunkach polsko-jugosłowiańskich po drugiej wojnie światowej</i>	323
IV. Gospodarka	331
Maria E. Szatlach, <i>Polska i Jugosławia wobec planu Marshalla</i>	333
Ivana Dobrivojević, <i>Działania partii w celu modernizacji jugosłowiańskiego społeczeństwa (1945–1955)</i>	347
Aleksandra Ciżmowska, <i>Samorząd pracowniczy w Jugosławii – blaski i cienie</i>	359
Przemysław Biegański, <i>Współpraca miast partnerskich na przykładzie Bydgoszczy i Kragujevaca</i>	371

Sadržaj

Pregovor	9
I. Poljska i Jugoslavija u posleratnoj Evropi	13
Jacek Tebinka, <i>Poljska i Jugoslavija u britanskoj politici 1945–1980</i>	15
Milan Gulić, <i>Dunaj – „Berlinski zid” istoka za vreme konflikta sa zemljama Informbiro</i>	28
Michal Zacharias, <i>Događaji u Mađarskoj i Poljskoj 1956. god. u pogledima Milovana Đilasa</i>	47
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Jugoslovensko-rumunski odnosi u svetlu događaja u Mađarskoj 1956. god</i>	54
Dragan Bogetić, <i>Jugoslavija i događaji u Čehoslovačkoj 1968. Balansiranje između istoka i zapada</i>	66
Aleksandar Životić, <i>Sovjetizacija ili ne? Jugoslovensko iskustvo (1945–1948)</i>	79
Srđan Cvetković, <i>Represija komunističkog režima u Srbiji i Jugoslaviji 1944–1953. Sa osvrtom na iskustvo Istočne Evrope i Poljske</i>	91
II. Poljsko-jugoslovenski odnosi – političke determinante	111
Eva Bujvid-Kurek, <i>Poljsko-jugoslovenski odnosi prema savezničkim ugovorima i uzajamnim diplomatičkim sastancima 1946–1975</i>	113
Pavel Vavrišuk, <i>Godina 1956. u poljsko-jugoslovenskim odnosima</i>	126
Robert Skobelski, <i>Poljsko-jugoslovenski odnosi u periodu vladsti Vladislava Gomulke (1956–1970)</i>	144

Mateuš Sokulski, <i>Jugoslovenske vlasti prema društveno-političkim krizama u Poljskoj: Decembar 1970 i Jun 1976</i>	161
Nebojša Stambolija, <i>Odnos jugoslovenske vlasti prema ratnom stanju u Poljskoj 1981–1983.</i>	176
Bojan B. Dimitrijević, <i>Jugoslovensko-poljska vojno-tehnološka saradnja (1918–1991).</i>	186
Tadeuš Volša, <i>Suđenje generalu Dragoljubu Mihailoviću u poljskoj izbegličkoj publicistici</i>	195
Momčilo Pavlović, <i>Razmena omladinskih brigada Poljske i Jugoslavije 1946–1947.</i>	203
Andžej Začminski, <i>Od prijateljstva do neprijateljstva – slika Jugoslavije u propagandi Poljske radničke partije / Poljske ujedinjene radničke partije (1947–1949).</i>	212
III. Kultura, umetnost i nauka u poljsko-jugoslovenskim odnosima	235
Slobodan Selinić, <i>Od ljubavi i saradnje do odbacivanja i netepeljivosti. Jugoslovensko-poljska kulturna saradnja 1945–1949</i>	237
Zdislav Bjeganjski, <i>Filmovi specijalne pule. Jugoslovenski filmovi na ekranima bioskopa Narodne Poljske</i>	249
Pjotr Zvezhovski, <i>Recepcija jugoslovenskog filma u poljskoj filmskoj štampi</i>	272
Patricjuš Pajonk, <i>Andžej Vajda i srpski film</i>	283
Magda Boguslavska, <i>Pozorište kao prostor praktikovanja humanistike (Ježi Grotovski i Pozorište na Beogradskom međunarodnom pozorišnom festivalu)</i>	293
Dragomir Bondžić, <i>Saradnja jugoslovenskih i poljskih univerziteta 1945–1960</i>	307
Nataša Milićević, <i>Istoriografija o poljsko-jugoslovenskim odnosima posle drugog svetskog rata</i>	323
IV. Privreda	331
Maria E. Šatlah, <i>Poljska i Jugoslavija prema Maršalovom planu</i>	333
Ivana Dobrivojević, <i>Napori partije na modernizaciji jugoslovenskog društva (1945–1955)</i>	347
Aleksandra Čizmovska, <i>Radnička samouprava u Jugoslaviji – sjaj i senke.</i>	359
Pšemislav Bjeganjski, <i>Saradnja gradova pobratima na primeru Bidgošči i Kragujevca</i>	371

Wstęp

Dorobek naukowy na temat historii Jugosławii w Polsce, jak i historii Polski w Serbii nie należy do imponujących. Wprawdzie opublikowano wiele prac, to jednak istnieją obszary, w tym dotyczące relacji bilateralnych, które nie zostały zbadane. Również niektóre z problemów już opracowanych, ze względu na ogólny i przyczynkowski charakter, wymagają kontynuowania badań.

Wymienione przesłanki, wsparte chęcią upowszechniania wiedzy historycznej, stały się inspiracją do nawiązania współpracy między Instytutem Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (UKW) w Bydgoszczy i Katedrą Historii Współczesnej Jugosławii, działającą w ramach Instytutu Historii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Belgradzie oraz Instytutem Historii Najnowszej (ISI) w Belgradzie. Biorąc za punkt wyjścia preferencje oraz dorobek polskich i serbskich badaczy ustalono, iż prologiem do naukowej wymiany poglądów będzie wspólny projekt badawczy, obejmujący ogólną tematykę z historii Polski i Jugosławii po II wojnie światowej. Tak sformu-

Pregovor

Naučni opus o istoriji Jugoslavije u Poljskoj, kao i o istoriji Poljske u Srbiji, nije imponantan. Doduše, objavljen je veliki broj radova, ali ipak postoje polja, među njima i ona koja dodiruju bilateralne odnose, koja nisu bila predmet istraživanja. Takođe pojedini već obrađeni problemi, s obzirom na opšti i fragmentarni karakter, zahtevaju dalja istraživanja.

Navedene pretpodstavke, podržane željom popularisanja istorijskog znanja, inspirisale su sklapanje saradnje između Instituta istorije i međunarodnih odnosa Univerziteta Kazimira Velikog (UKV) u Bidgošči i Katedre za savremenu istoriju Jugoslavije koja se nalazi u okviru Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i sa Institutom za savremenu istoriju (ISI) u Beogradu. Prihvatajući kao polazište preferencije i dostignuća poljskih i srpskih istraživača određeno je da će prolog naučne razmene gledišta biti zajednički istraživački projekat koji će obuhvatati opštu problematiku istorije Poljske i Jugoslavije posle II svetskog rata. Tako formulisana tema je dozvolila na uključivanje u projekat širokog spek-

łowany temat pozwolił na włączenie do projektu szerokiego spektrum zagadnień charakterystycznych dla historii obydwu państw. Formuła ta, połączona z prezentacją aktualnego stanu badań, miała na celu ukierunkowanie współpracy w kontekście wspólnego projektu badawczego. Naukową opiekę nad jej realizacją objęli: prof. Ljubodrag Dimić z Uniwersytetu w Belgradzie (Filozofski Fakultet), prof. Momčilo Pavlović z Instytutu Historii Najnowszej w Belgradzie i prof. Andrzej Zaćmiński z Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW. Koordynację przedsięwzięć organizacyjnych powierzono mgr Nebojšy Stamboliji z ISI i mgr Pawłowi Wawryszukowi z Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW.

Rezultatem podjętych działań była zorganizowana w dniach 10–11 października 2013 r. w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW konferencja pt. *Polska i Jugosławia w stosunkach międzynarodowych po II wojnie światowej*. Wzięło w niej udział dziewięciu prelegentów z wymienionych ośrodków naukowych w Serbii oraz piętnastu naukowców reprezentujących uniwersytety polskie: Uniwersytet Gdański (UG), Uniwersytet Kazimierza Wielkiego (UKW), Uniwersytet Jagielloński (UJ), Uniwersytet Warszawski (UW), Uniwersytet Wrocławski (UWr) i Uniwersytet Zielonogórski (UZ).

Przedłożona Czytelnikom monografia „Polska i Jugosławia w stosunkach międzynarodowych po II wojnie światowej” zawiera część referatów wygłoszonych na konferencji oraz teksty, które powstały na kanwie referatów. Do publikacji włączono także artykuły nadesłane przez Autorów, którzy partycypowali w projekcie badawczym. Pracę podzielono na cztery części. W pierwszej, zatytułowanej *Polska i Jugosławia w powojennej Europie*, zamiesz-

tra pitanja karakterističnih za istoriju obe zemlje. Ta formula, povezana sa prikazivanjem trenutnog stanja istraživanja, za cilj je imala usmeravanje saradnje u kontekstu zajedničkog istraživačkog projekta. Naučno starateljstvo nad njenom realizacijom su prihvatili: prof. Ljubodrag Dimić sa Univerziteta u Beogradu (Filozofski fakultet), prof. Momčilo Pavlović sa Instituta za savremenu istoriju u Beogradu i prof. Andrzej Zaćmiński sa Instituta istorije i međunarodnih odnosa UKV. Koordinacija organizacionih poduhvata bila je poverena mr Nebojši Stamboliji sa ISI i mr Pavlu Vavrišuku sa Instituta istorije i međunarodnih odnosa UKV.

Rezultat preduzetih staranja je bila konferencija organizovana 10-11 oktobra 2013. na Institutu istorije i međunarodnih odnosa UKV naslovljena „Poljska i Jugoslavija u međunarodnim odnosima posle II svetskog rata“. Na njoj je učestvovalo devetero prelegentata sa navedenih naučnih centara u Srbiji i petnaestoro naučnika koji su predstavljali poljske univerzitete: Univerzitet u Gdanjsku (UG), Univerzitet Kazimira Velikog (UKV), Jagelonskog univerziteta (UJ), Univerziteta u Varšavi (UV), Univerziteta u Wroclavu (Uvr) i Univerziteta u Zjelenojguri (UZ).

Monografija „Poljska i Jugoslavija u međunarodnim odnosima posle II svetskog rata“, predstavljena čitaocu, sadrži deo referata odrżanih na konferenciji, kao i radove nastale na osnovu referata. U publikaciju su uključeni i članci koje su poslali autori koji su participovali u istraživačkom projektu. Rad je podeļjen na četiri dela. U prvog, naslovljenoj *Poljska i Jugoslavija u posleratnoj Evropi*, objavljeno je sedam tekstova posvećenih raznim problemima vezanim za učešće Poljske i Jugoslavije na međunarodnoj sceni. Njihovi autori su: prof. Jacek Te-

czono siedem tekstów odnoszących się do różnych problemów związanych z uczestnictwem Polski i Jugosławii w środowisku międzynarodowym. Ich Autorami są: prof. Jacek Tebinka (UG), dr Milan Gulić (ISI), prof. Michał Jerzy Zacharias (UKW), dr Vladimir Cvetković (Instytut Historii Najnowszej Sebii – INIS), dr Dragan Bogetić (ISI), doc. dr Aleksandar Životić (Filozofski Fakultet) i dr Srđan Cvetković (ISI).

Część druga, najobszerniejsza, składająca się z dziewięciu artykułów, poświęcona została problematyce wzajemnych relacji polsko-jugosłowiańskich. Decydującym kryterium były determinanty polityczne, wpływające na historię Polski i Jugosławii zarówno w wymiarze bezpośrednim, jak i pośrednim. Autorami tekstów są: prof. Ewa Bujwid-Kurek (UJ), mgr Paweł Wawryszak (UKW), prof. Robert Skobelski (UZ), mgr Mateusz Sokulski (UWr), mgr Nebojša Stambolija (ISI), dr Bojan B. Dimitrijević (ISI), prof. Tadeusz Wolsza (UKW), prof. Momčilo Pavlović (ISI) oraz prof. Andrzej Zaćmiński (UKW).

W części trzeciej tematem rozważań uczyniono kulturę, sztukę i naukę w relacjach polsko-jugosłowiańskich. Odzwierciedlono ją w siedmiu tekstach, wśród których trzy: prof. Zdzisława Biegańskiego (UKW), prof. Piotra Zwierzchowskiego (UKW) i dr Patrycjusza Pająka (UW), dotyczą kinematografii. Jugosłowiańsko-polską współpracę kulturalną przedstawił dr Slobodan Selinić (INIS), zaś dr Magda Bogusławska (UW) zaprezentowała udział polskich artystów na Belgradzkim Międzynarodowym Festiwalu Teatralnym. Dr Dragomir Bondžić (ISI) omówił współpracę między jugosłowiańskimi i polskimi uniwersytetami, zaś mgr Nataša Milićević (INIS) jako przewodni temat swojego artykułu przyjęła doro-

binka (UG), dr Milan Gulić (ISI), prof. Mihal Ježi Zaharias (UKV), dr Vladimir Cvetković (Institut za noviju istoriju Srbije – INIS), dr Dragan Bogetić (ISI), doc. dr Aleksandar Životić (Filozofski fakultet) i dr Srđan Cvetković (ISI).

Drugi, najopširniji, deo koji se sastoji od devet članaka posvećen je problematici poljsko-jugoslovenskih uzajamnih odnosa. Odlučujući kriterijum su bile političke determinante koje su uticale na istoriju Poljske i Jugoslavije podjednako u posrednoj, kao i neposrednoj dimenziji. Pisci tekstova su: prof. Eva Bujvid-Kurek (UJ), mr Pavel Vavrišuk (UKV), prof. Robert Skobelski (UZ), mr Mateuš Sokulski (UWr), mr Nebojša Stambolija (ISI), dr Bojan B. Dimitrijević (ISI), prof. Momčilo Pavlović (ISI), prof. Andžej Zaćminjski (UKV) i prof. Tadeuš Volša (UKV)

U trećem delu tema razmatranja su kultura, umetnost i nauka u poljsko-jugoslovenskim odnosima. Ta pitanja su predstavljena u sedam tekstova među kojima su tri: prof. Zdislava Bjeganjskog (UKV), prof. Piotra Zvježhorskog (UKV) i dr Patricjuša Pajonka (UV) posvećena kinematografiji. Jugoslovensko-poljsku kulturnu saradnju je predstavio dr Slobodan Selinić (INIS), dok je dr Magda Boguslavaska (UV) pokazala učešće poljskih umetnika na Beogradskom internacionalnom teatarskom festivalu. Dr Dragomir Bondžić (ISI) je opisao saradnju jugoslovenskih i poljskih univerziteta, a mr Nataša Milićević (INIS) je za predvodnu temu izabrala opus istoriografije posvećen poljsko-jugoslovenskim odnosima posle II svestkog rata.

Poslednji deo publikacije obuhvata privredna pitanja. Prof. Marja Eva Šatlah (UKV) je predstavila politiku Poljske i Jugoslavije prema Maršalovom planu, a dr Ivana Dobrivojević (ISI) – privrednu

bek historiografii poświęcony stosunkom polsko-jugosłowiańskim po drugiej wojnie światowej.

Ostatnia część publikacji obejmuje problematykę gospodarczą. Prof. Maria Ewa Szatlach (UKW) omówiła politykę Polski i Jugosławii wobec planu Marshalla, zaś dr Ivana Dobrivojević (ISI) – politykę gospodarczą Komunistycznej Partii Jugosławii w latach 1945–1953. Blaski i cienie samorządu pracowniczego w Jugosławii opisała dr Aleksandra Cizmowska (UKW), natomiast mgr Przemysław Biegański (UKW) zaprezentował współpracę miast partnerskich na przykładzie Bydgoszczy i Kragujevaca.

Publikowane w powyższej formie materiały służą nie tylko prezentacji wyników prowadzonych badań, ale także popularyzacji wiedzy. Pozwoliły one również ukierunkować dalszą współpracę, której efekty przedstawione zostaną na następnej konferencji zorganizowanej w Republice Serbii. Mamy nadzieję, że opublikowana książka spotka się z zainteresowaniem Czytelników, zaś dla badaczy będzie stanowiła zachętę do dalszych prac.

Redaktorzy publikacji i zarazem organizatorzy konferencji pragną podziękować Ambasadorowi Republiki Serbii w Polsce JE Radojko Bogojeviciowi oraz JM prof. Januszowi Ostoja-Zagórskiemu Rektorowi UKW za objęcie honorowego patronatu nad konferencją. Szczególne podziękowania składają Dyrektorowi Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW prof. Jackowi Maciejewskiemu oraz prof. Zdzisławowi Biegańskiemu. Dzięki ich życzliwości oraz pomocy sprawnie przeprowadzono konferencję oraz wiele spotkań o charakterze popularnonaukowym.

Momčilo Pavlović, Andrzej Zaćmiński

politiku Komunističke partije Jugoslavije u periodu 1945–1953. Sjaj i senke radničke samouprave u Jugoslaviji je opisala dr Aleksandra Ćizmovska (UKV), dok je mr Pšemislav Bjeganjski (UKV) predstavio saradnju gradova pobratima na primeru Bidgošći i Kragujevca.

Materijali objavljeni u navedenoj formi ne služe samo prezentaciji rezultata vođenih istraživanja, ali takođe i popularisanju znanja. Oni su dozvolili isto na usmeravanje dalje saradnje čiji će rezultati biti predstavljeni na narednoj konferenciji koja će biti održana u Republici Srbiji. Nadamo se da će se objavljena knjiga sresti sa interesovanjem čitalaca, a da će za istraživače biti podstrek za dalji rad.

Urednici publikacije i istovremeno organizatori konferencije žele da se zahvale ambasadoru Republike Srbije u Poljskoj Njegovoj ekscelenciji Radojku Bogojeviću, kao i Njegovoj magnificenciji prof. Janušu Ostoja-Zagurskom, rektoru UKV, za prihvatanje počasnog pokroviteljstva nad konferencijom. Posebne izraze zahvalnosti duguju direktoru Instituta istorije i međunarodnih odnosa UKV, prof. Jacku Maćejovskom i prof. Zdzislavu Bjejanjskom. Zahvaljujući njihovoj blagonaklonosti i pomoći uspešno je održana konferencija, kao i brojni sureti popularno-naučnog karaktera.

Momčilo Pavlović, Andrzej Zaćmiński